

INTERVIEW

LEVEN-
BESCHOUWING

ECOLOGIE

Het zingt niemands tijd uit

Ir. Allerd Stikker benadrukt ecologische factor

8 maart 1995, in 'De Ingenieur', geschreven door Pat Beerman

Foto's: ing. Willem Middelkoop, Amsterdam

'Als mensen van binnenuit aanvaarden dat economie en ecologie per definitie niet strijdig zijn, gaat ons denken veranderen.' Ir. Allerd Stikker, oud-topman van RSV, is echter somber over de toekomst. 'Mensen denken: het zingt mijn tijd wel uit.'

Het wordt rustig rond Ir. Allerd Stikker (1928) na de RSV-affaire. Dat wil niet zeggen dat de voormalig voorzitter van de raad van bestuur van RSV heeft stilgezeten. Stikker vindt alleen dat zijn dagelijkse bezigheden niet in de schijnwerpers hoeven te staan; veel liever opereert hij van achter de schermen. Twee boeken, *Tao, Teilhard en Westers denken* (1986) en *De prijs van een wonder* (1988) staan inmiddels op zijn naam. Allebei getuigen ze van zijn betrokkenheid bij het milieu, de toekomst van het bedrijfsleven en niet in de laatste plaats onze samenleving. Om zijn betrokkenheid meer reliëf te geven, richt hij in 1990 de Ecological Management Foundation (EMF) op met als doel bij het bedrijfsleven begrip te kweken dat ecologie en economie niet elkaars tegenpolen vormen, maar onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn, en dat een ecologisch verantwoord management ook een economisch verantwoord management betekent. Stikker: 'Toen mijn carrière in 1983 ten einde liep, had ik redelijk veel tijd mij te verdiepen in een onderzoek naar twee systemen die altijd een bijzondere indruk op mij hebben gemaakt. Dat van Taoïstische filosofen in het China van duizenden jaren geleden en dat van de Franse filosoof Pierre Teilhard de Chardin (1881-1955) uit onze eigen tijd. Teilhard heeft een inspirerende invloed op mijn denken gehad. Ik kan mij vooral vinden in zijn visie dat je als mens een rol, al is-ie nog zo klein, kan spelen in een complex geheel. En omdat hij de brug tussen religie en wetenschap sloeg. Dat hield mij tijdens mijn studie chemische technologie ook altijd bezig.' 'In Delft kreeg ik te horen dat alles in de Wereld berekend, gemeten, voorspeld en beheerst kan worden, zodat het individu alles kan regelen. Ik vond dat moeilijk te accepteren. In de natuur bijvoorbeeld laat niets zich regelen, besturen of voorspellen. De natuur volgt haar eigen weg, zoals nu wel blijkt. Het is goed modellen te ontwikkelen, die op een bepaald gebied, zij het beperkt, functioneren, maar je moet niet denken dat je daarmee de natuur kunt beïnvloeden. Dat is volgens mij ook de oorsprong van de knelpunten tussen technologie en ecologie, waarmee we nu te maken hebben.'

Taoïsme

'Tijdens mijn vergelijkende studie over het Taoïsme en Teilhard kwam ik in contact met mensen die zich tevens met de ecologische problematiek bezighielden. Zodoende rolde ik er midden in. Zelf had ik daar nooit

zo bij stilgestaan, milieu was in mijn tijd een sluitpost. Daarnaast leerde het taoïsme mij dat de Westerse denkwereld al sinds de 16de en 17de eeuw in radicale, compartimentale, verschillende disciplines denkt en daar geen verbinding tussen legt: een denken dat zelfs radicaal dualisme bevordert. Economie en ecologie waren absoluut strijdig met elkaar, terwijl de één niet zonder de ander kan.' 'We zijn te lang doorgestaan ons aan radicale verschillen vast te houden. Dat is een van de oorzaken van onze milieuproblematiek. Ecologisch verantwoord zou economisch onverantwoord zijn. Het bedrijfsleven begint eindelijk in te zien dat de ecologische factor, onder meer bij research en productontwikkeling, meegenomen moet worden. Vanuit dat beginsel krijg je andere modellen en andere systemen. Er is wel degelijk een druk van buiten aanwezig, vanuit de overheid en onze samenleving, maar dat is niet voldoende. Als mensen van binnenuit aanvaarden dat economie en ecologie per definitie niet strijdig zijn, maar eerder complementair, dan gaat ons denken veranderen. Er ontstaat een vernieuwingsproces dat niet door de buitenwereld kan worden bedacht.' 'En daar komt het taoïsme weer om de hoek kijken. Als er een binnenkant bestaat, moet er ook een buitenkant zijn. Tegenstellingen bestaan bij de gratie van elkaar. Zoals zwart tegenover wit staat en er naast een nacht ook dag is. Dat concept klinkt uiterst eenvoudig, maar laat dat eens tot je doordringen. Het beïnvloedt je manier van handelen en denken, je bent je paradigma aan het veranderen.'

Ecologische factor

'We moeten natuurlijk niet zeggen dat de Oosterse zienswijze plotseling een nieuwe oplossing is, wel kunnen we correcties op ons Westers denken toepassen. Door specialisatie zijn er bij ons in de loop der eeuwen 'weeffouten' ontstaan, we hebben het verband tussen een aantal zaken vergeten. Tao zegt namelijk dat alle aspecten van het leven met elkaar samenhangen. Als die samenhang zoek is, lopen er zaken verkeerd. Nogmaals, het zijn uiterst simpele begrippen, maar het bewustwordingsproces komt van binnenuit als het effectief wil zijn. Als die wens er niet is, kun je het niet forceren.' 'Het merendeel van de managers heeft het, terecht, te druk met technologie, economie en de sociale aspecten van het bedrijfsleven. Het is moeilijk daaraan een extra dimensie toe te voegen. Het bedrijfsleven was begin deze eeuw primair gericht op de economische factor, de financiële bronnen, daarbij kwam de sociale verantwoording, de menselijke bronnen. Nu komt daar weer een nieuwe dimensie bij: de ecologische factor, vanwege de natuurlijke bronnen.' 'Je kunt als bedrijf, als samenleving, niet meer overleven als je niet tijdig de natuurlijke bronnen veilig stelt, zowel voor de huidige generatie als de volgende. Die gedachtesprong is vaak te groot. Volgens mij moet je het voorbeeld anders stellen. Je kunt de hedendaagse manager niet vertellen dat hij verantwoordelijk is voor de samenleving. Dat is te abstract. Wat je wel kunt

zeggen is dat hij kinderen heeft en wellicht ook klein-kinderen. Dan moet er iets klikken in zijn hart. Het gaat om hun overleving. Dus hij moet niet alleen zorgen dat zijn bedrijf overleeft, hij is ook verantwoordelijk voor de generatie na hem. Misschien is het logischer voor hem deze levensbeschouwelijke aspecten, vanuit een praktische overweging, eerder te accepteren.' 'De primaire reactie is: milieu is duur en daarmee prijs ik mezelf uit de markt. Maar als je een goed doordacht milieubeleid voert, zorg je er juist voor dat je straks niet uit die markt geprijsd wordt. Wat ik onder andere met het EMF doe is ecologische modules in het MBA-programma (Master of Business Administration) inbouwen. Dat leidt mensen op die over tien jaar als manager strategische beslissingen moeten nemen. Het zal blijken dat ze dat alleen kunnen als ze de ecologische factor in hun besluitvorming meenemen.'

Sombere vooruitzichten

Ondanks alle inspanningen ziet Allerd Stikker de toekomst duister in. 'De supertanker kan niet zo snel gedraaid worden.' Hij vreest dat de Wereld afstevent op het zogenaamde *overshoot collapse scenario*, waarvoor het echtpaar Meadows met het boek *Rapport van de Club van Rome - de grenzen aan de groei* in 1972 waarschuwde en in 1991 nog eens met *De grenzen voorbij*.

'Geen onheilsvoorspelling, zoals de meesten dachten', licht Stikker toe. 'Nee, aan de hand van een kleine dertig scenario's, gebaseerd op vijf grote variabelen die ze met elkaar in relatie brachten, beschreven ze onze vooruitzichten als de groei van de wereldbevolking en de economie onbelemmerd zou doorgaan. Het *overshoot collapse scenario* is het somberste, waarbij het gat tussen de bevolkingsgroei en de voedselvoorziening niet meer te overbruggen valt.'

'Er is nog van alles aan te doen. Het bedrijfsleven moet er dan wel voor zorgen dat binnen nu en twintig jaar de technologieën zo aangepast zijn dat de uitstoot van schadelijke stoffen met 90 % wordt teruggebracht. Net als het gebruik van niet-vervangbare grondstoffen. Daarbij komt dat iedere familie niet meer dan twee kinderen mag krijgen. We moeten tevreden zijn met de levensstandaard die we nu hebben en de ontwikkelingslanden moeten niet meer aspireren. Dan gaan we geleidelijk over naar een stabiele situatie en krijgen we te maken met het *sustainable development scenario*. Anders gaat het gewoon mis, rampen zijn het gevolg.'

'Wil iemand dat horen? Hopen mensen zitten met het ontkenningprobleem: het zingt mijn tijd wel uit. Een ander voorbeeld. Neem de zoetwatervoorziening. Met de huidige bevolkingsgroei gerelateerd aan de beschikbare hoeveelheid zoetwater voorzien de experts in het jaar 2010 een enorme schaarste. De eerste tekenen spelen zich al op kleine schaal af in Afrika. Hier ligt een uitdaging voor de technoloog nieuwe oplossingen aan te dragen, want met de huidige ontziltings- en waterzuiveringsinstallaties redden we het niet. Die zijn veel te duur, de ontwikkelingslanden kunnen dat eenvoudig niet opbrengen.'

Wonder

'Ik vertel niets nieuws. Mijn hoop en illusie is, dat er echt iets gaat gebeuren, zodat wij in de 21ste eeuw niet met het *overshoot scenario* van Meadows te maken krijgen. Als je naar het complexe totaalbeeld kijkt van de milieuproblematiek en je zegt 'waar kan ik iets doen', dan werkt dat verschrikkelijk motiverend. Ik probeer iets bij te dragen, dat is mijn marginale actie. Als iedereen vanuit zijn eigen plekje meedoet, komt er een proces op gang, dan gaat er daadwerkelijk iets gebeuren. De ingenieur bijvoorbeeld zou zich moeten verdiepen in de kansen en gevaren die de komende jaren op ons afkomen. Vanuit zijn specifieke plaats, met zijn kennis en mogelijkheden kan hij een bijdrage leveren een *overshoot* te voorkomen. Hopelijk kunnen we het tot een minimum beperken. Ik ben er bang voor, misschien moet ik toch nog op een klein wonder blijven hopen.'

Allerd Stikker houdt zich voortdurend op de hoogte van ontwikkelingen op ecologisch gebied. Hij bezoekt seminars, workshops en symposia. Binnenkort vertrekt hij weer naar de VS om een milieucongres bij te wonen. Zo doet hij ideeën op om ze in Nederland aan de orde te stellen. Slaan ze aan, dan trekt hij zich schielijk terug. Het woord is dan aan de deskundige.

